

EGY TÉRKÉP KÖRÜL

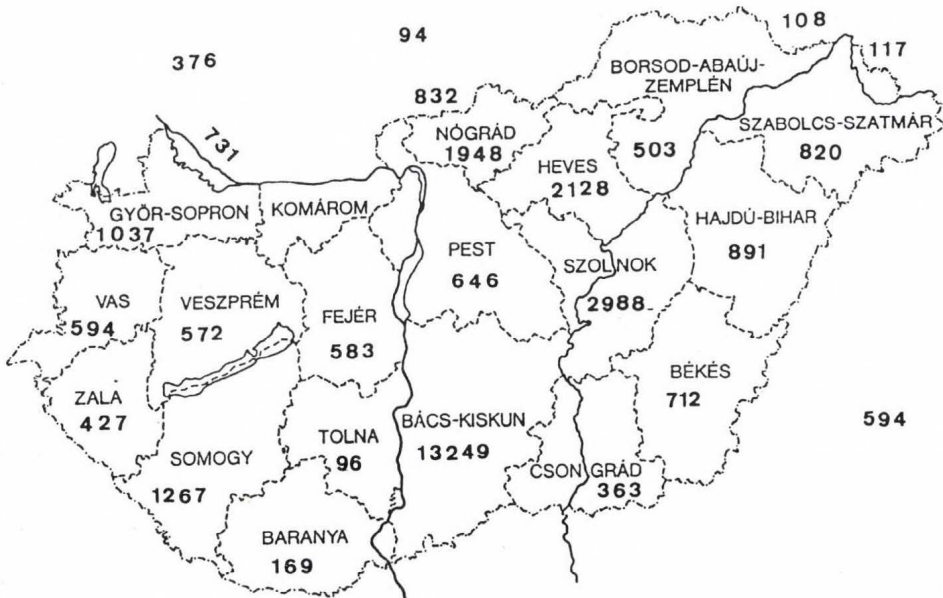
¹Thoma Andor és ²Henkey Gyula

¹Párizs – ²Kecskemét

Thoma, A. and Henkey, G.: Around a map. *The study of Henkey is representative for the living Hungarians. Farkas' critical remarks are unfounded.*

Keywords: Hungarians; Sampling; Geography.

Az 1. ábra térképe Henkey Gyula 1956 és 1997 között végzett etnikai embertani vizsgálatainak (Henkey 1998) esetszámait tünteti fel. Szlovákiában a számok Ny-ról K-re haladva a Mátyusföld, Csallóköz, „szórvány” magyarok (94), északi palócok, északi Bodroghöz és Kárpátalja esetszámait jelölik. A romániai 594 mind székely. Az összeg 31 845. Ehhez még hozzájön 1 054 önkéntes, akik tájegységi szinten lettek összegezve. Így az összlétszám 32 899. Életkoruk 18–x év. 70%-uk tipológiailag meghatározható volt. A vizsgált népségek száma 197.

1. ábra: A Henkey Gyula által vizsgáltak száma és földrajzi megoszlása.
Fig. 1: Number and geographical distribution of people examined by Gyula Henkey.

A 24–60 éves férfiak létszáma 14 282, az azonos korú nőké 14 602. Biometriai elemzés tárgya az őslakos férfi lakosság volt (Thoma és Henkey 2000). Hét magyar etnikai csoportot (N=3 546) összehasonlítottunk egymás között. A 24 éves alsó korhatárt a katonai szolgálat alatti utónövekedés indokolta. A 60 éves felső korhatár a demográfia "öregkorának" felel meg. A minimum-program egységesen 9 testméret, szemszín, hajszín (táblákkal) és 5 leíró-morfológiai jelleg volt. A vizsgálatot mindenütt Henkey végezte. A mindig azonos vizsgáló nagyon fontos kutatási elv. Az egyik legszebb etnikai embertani vizsgálat az Ir Szigeten történt (Hooton és Dupertuis 1955). Itt C. W. Dupertuis 1934 és 1937 között több mint tízezer férfit vizsgált meg. Autóval járta be a sziget két államát, és felesége volt az ír noka. Mindezt a Harvard-egyetem pénzén, ami megmagyarázza, hogy miért csak három évig tartott a vizsgálat. Az észt Karin Mark (1970) finn-ugor monográfiája is saját vizsgálatain alapul. Ennek fontosságát professzora G. F. Debetz hangsúlyozta, aki maga is hasonlóképpen dolgozott.

Reprezentatív mintavételhez az szükséges, hogy az anyaggyűjtés szempontja független legyen a kutatási cél szempontjától. A magyar vizsgálatnál az anyaggyűjtés kritériuma genealógiai volt: az 1828-as összeírás és a XVIII. századi egyházi anyakönyvek szolgáltak az őslakosság azonosítására. A kutatási cél viszont morfológiai, tehát teljesen más volt.

Az esetszám Komárom megyében 0, Tolna és Baranya megyében túl kevés, Bács-Kiskun megyében túl sok. Ez utóbbi a múzeumi fegyelem következménye, ám itt a megvizsgáltaknak csak a fele volt őslakos. E csekély hiányosság ellenére az átlagok és a maximális gyakoriságok segítségével jellemzett mai magyar közép-típus ugyanaz, mint amit Bartucz Lajos 1938-ban leírt. (Csak a testmagasság nőtt 3 cm-el). Ez az azonosság az új mintavétel reprezentatív voltának bizonyítéka. Az új minták összehasonlításával Thoma és Henkey (2000) eltéréseket találtak a magyar központ és a peremvidék népe között. Ez a jelenség megfelel a történelmi folyamatoknak, és a heurisztikus elv alapján ugyancsak az anyag reprezentatív voltát bizonyítja.

Területi szempontból csak a Dunántúl mutat hiányosságokat, – ám csak akkor, ha ragaszkodunk a megye-rendszerhez. A Dunántúlt a Magyar Középhegység és a Balaton vonala átlósan két félre osztja. E két részterület esetszámai: ÉNy 2630, DK 2115. Az eltérést a délkeleti csücsök okozza. A törökdúlás, majd a betelepítések itt voltak a legnagyobb mérvűek. Ezért ez a terület a magyar etnikum megismerése szempontjából kevésbé fontos.

A fenti fejtegetésekre azért volt szükség, mert Farkas Gyula (2000 b) megbírálta a magyar élővizsgálatokat. Bírálatait nyolc pontban foglalja össze:

1. Sohasem volt országos vizsgálat, így általános következtetések nem vonhatók le. (Erre már választ adtunk a fentiekben).
2. Helyenként alapos vizsgálat történt, máshol semmi. (Megválaszolva).
3. lásd 1.
4. Módszer nem egységes. (Henkeynél egységes a módszer). Farkas hiányolja az egységes taxonómiát, – amit pedig ő maga is kidolgozhatott volna a szegedi egyetem számítógépén (hiszen a numerikus taxonómia immár 40 éves).
5. Néha volt vizsgálat, néha nem volt, alkalmoszerűen. (1956-tól 1997-ig minden évben volt).
6. Politikai helyzet befolyása. (Ezt csak ő maga, mint az állampárt tagja ismerhette, másodosztályú honpolgárok nem).

7. Keveredés túl erős a XX. században (de 1828 előtt nem).

8. Elismeri Henkey vizsgálatainak jelentőségét a nem-magyar nemzetiségűeken.

Mindebből nyilvánvaló, hogy Farkas összevonta különböző szerzők munkáit, Henkey vizsgálatainak nagy részét pedig kihagyta, – annak ellenére, hogy az összefoglaló tanulmányt (Henkey 1998) idézi. Kritikája ezért téves és igazságtalan. Mivel angol nyelven a tudományos világ elé vitte, kártékony is.

Irodalom

Bartucz, L. (1938): *A magyar ember*. Egyetemi Nyomda, Budapest.

Farkas, Gy. (2000 a): The past of Hungarian Anthropology and Future Objectives. *Acta Biologica Szegediensis*, 44: 61–69

Farkas, Gy. (2000 b): Observations on the Anthropological Study of the living adult Hungarian Population. *Acta Biologica Szegediensis*, 44: 123–128.

Henkey, Gy. (1998): A magyarság etnikai embertani vizsgálata. *Cumania*, 15: 403–466.

Hooton, E.A., Dupertuis, C.W. (1955): *The Physical Antropology of Ireland*, I–II. Peabody Museum, Cambridge Mass., U.S.A.

Mark, K. (1970): *Zur Herkunft der finnisch-ugrischen Völker vom Standpunkt der Anthropologie*. Eesti Raamat, Tallinn.

Thoma, A., Henkey, Gy.(2000): An Anthropological Study of Living Hungarians. *Antropológiai Közlemények*, 41: 95–107.

Levelezési cím: Thoma Andor
Mailing address: 1, rue Poliveau
F-75005 Paris
France

